

Több nyíl a húzókézben. A lövésgyorsaság fokozásának egyik lehetősége

A sztyepei lovas harcosok harci technikáinak számos részlete nem ismert, és valószínűleg örökre homályban is marad, több szerző is megemlékezett azonban sebesen kilőtt nyilairól. Azt persze nem tudjuk, hogy ez pontosan mit jelentett, de könnyen belátható, hogy számos olyan harci szituáció létezhetett, amely során a lövések egymás utáni sebességének döntő jelentősége lehetett.

Ilyen helyzetet rögzít például az a mamelukok által leírt támadási mód, amikor a lovas az ellenség megközelítése során, vágóban három nyilat lő ki, majd az ellenfél vonalát már közelharc fegyverrel a kezében éri el. Ugyane gyors lövési képesség kifejlesztésére szolgált az a gyakorlat is, amikor a harmadik vesszőt még az előtt kellett kilőni, mielőtt az első földet ért volna.¹ E technikákkal kapcsolatban az egyik megválaszolható kérdés az, hogy a harcosok a gyors lövés során hol tárolták a kilövendő vesszőket. Elképzelhető, hogy a tegezből húzták elő őket egyenként. Újabban felvetődött, hogy az íj mellé fogták őket. (Erre azonban egyetlen, datálhatatlan sziklarajz utal csupán.) A korabeli leírások a kérdésre nem sok szót vesztegetnek: Mardí ibn Ali al-Tarsúszí 12. századi szerző Szaladdín szultánnak ajánlott munkája szerint a jobb kéz kis és gyűrűs ujjá közé lehet fogni tartalék vesszőt.² A *Munjat al-guzát* szerzője, aki a 14. századi egyiptomi mamelukok közé tartozott, öt nyíl tárolását írja a jobb kéz ujjai között, igaz, csak a legmagasabb szintű fegyverforgatóknak szánt gyakorlat esetében.³

A húzókézben tartott nyilakat több ábrázolás is megörökíti. Egy 10. századi és egy másik Szung-kori (960–1127) kínai reliefen két-két húzókézbe fogott nyíl látható, amelyeknek – bár nem teljesen egyértelműen módon – csak a hegye bukkan fel a kis és a gyűrűsujj között. (*I–II. kép.*) Egy 13. század első feléből származó iráni tálon csak annyi látható egyértelműen, hogy a húzókéz két nyilat tart még, a hegyénél fogva. (*III. kép.*) Egy 1236 táján készült anatóliai szeldzsuk padlócsempén egy gyalogos íjász tart tartaléknyilat – valószínűleg csak egyet – az ideget húzó kezében. (*IV. kép.*) IV. Kilidzs Arszlán szeldzsuk uralkodó pénzen pedig az ábrázolt lovas húzó kezének alkarja mellett látunk két nyilat (13.

¹ „Ha meg szeretnéd ítélni az ügyességed és a lövésed gyorsaságát, akkor vegyél három nyilat, és állj meg, és lőj hatvan íj távolságon túl. Ha el tudod löni a harmadikat, és csak éppen látod az elsőnek a porát azután, hogy a harmadik nyíl már elhagyta a kezedet, akkor elég gyors vagy. Ha nem, akkor gyakorolnod kell a nyilak tartását, mind az összeset az ujjaid között, és ezen a módon löni. Folytasd a gyakorlást, amíg el nem éred a célod.” J. D. Latham–W. F. Patterson: *Saracen archery. An english version and exposition of a mameluke work on Archery (ca. A.D. 1368)*. London, 1970, 138. (Ford. Bóka László)

² „Egy másik – lovasok számára való – megoldás két nyíl idegre helyezéséből áll. így: megfogni egy nyilat a hegyénél a jobb kéz gyűrűs és kisujja között, és egy másikat a közepén [...] Amikor (az első) nyilat kilőtte, akkor a jobb kézből a második nyilat, amely az ujjak között volt, úgy ahogy azt már mondtuk, az íj külső oldalára kell helyezni, a bal kézzel meg kell fogni középen, idegre helyezni, feszíteni, feszítve tartani amíg meg nincs a cél, azután löni.” Antoine Boudot-Lamotte: *Contribution à l'étude de l'archerie musulmane principalement d'après le manuscrit d'Oxford Bodléienne Huntington No264*. Damas, 1968, 108. (Ford. Sudár Balázs)

³ „Majd fogj öt nyíl vesszőt, lovagolj sebesen, és lőj azokra egymás után. [...] Vegyél tíz nyilat, amely megfelelő ehhez a gyakorlathoz. Tarts ötöt együtt az íj markolatához fogva, a másik ötöt pedig helyezd a jobb kezed ujjai közé. Ha már ellőtted azokat a vesszőket, amelyek az ujjaid között voltak, fogd a markolat mellett fogott vesszőket és helyezd az ujjaid közé, majd lödd el azokat. Ezeknek a nyilaknak vékonyonak kell lennie, hogy illeszkedjenek az ujjaid között, mialatt lösz.” *Munyatü'l-Ghuzät. A 14th-Century Mamluk-Kipchak Military Treatise*. Ed.: Kurtuluş Öztopçu. Harvard, 1989, 77. (Ford. Szabényi Tibor)

század közepe) (*V. kép.*),⁴ csakúgy, mint a kakaslomnici freskó kun vitéze esetében (15. század). (*VIII. kép.*) Egy athosz-hegyi, Szent Demetert ábrázoló freskón szintén két nyíl van az ujjak között, ez esetben azonban nem lövési helyzetet látunk (1290). (*VI. kép.*) Egy másik, immár 14. századi bizánci elefántcsont-faragványon az íjász bal kezének ujjai között egy-egy, összesen három vessző látható, azonban itt sem lövési helyzetről van szó. (*VII. kép.*) Egy harcosszentet ábrázoló, 14. század végi szerbiai freskón (Velucse kolostor) a húzó kézben, szintén az ujjak között három nyíl figyelhető meg (*IX. kép.*), hasonlóképpen, mint Szent Merkuriosz 15. századi freskóján (Manaszija Kolostor, *X. kép.*). Figyelemre méltó, hogy e technika a tradicionális japán íjászatban máig fennmaradt. (*XI. kép.*)

Az összegyűjtött ábrázolások közös eleme az, hogy a tartalék nyilak (leggyakrabban kettő) a húzókézben kapnak helyet, hegyükkel az ujjak irányában. Ez egyértelműen hüvelykujjas húzási módra utal, hiszen a nyilak megtartására a húzó kéz ujjait (középső ujj, gyűrűsujj, kisujj) használják. Érdekes, hogy az ábrázolásokon rendre „homokóra-tegzek” láthatóak, ami felkeltheti a gyanút, hogy e tegeztípus és a húzókézben tartott nyilak technikája valamilyen módon összetartozik. Érdeemes felfigyelnünk az ábrázolások csoportosulására is: két kép a Tang-kori Kínából, három a 13. századi Szeldzsuk Birodalomból, négy a 13–15. századi balkánról, egy pedig Magyarországról, az 1420-as évekből származik: ez utóbbiak minden bizonnyal a kunok megjelenéséhez köthetőek. (Ugyanakkor az ortodox szenteket ábrázoló freskók egy ikonográfiai sémára vallanak, így a képek elkészítése során már nem bizonyos, hogy a gyakorlati megfigyelés bármiféle szerepet játszott.) A balkáni és magyar adatok esetleg utalhatnak arra, hogy a sztyepperégió nyugati felében e technika viszonylag későn terjedt el (amennyiben a korábbi adatok hiánya nem a források elégtelenségének számlájára írható). Elgondolkodtató az a tény is, hogy a viszonylag nagyszámú íjászábrázolás között nagyon kevés olyan található, ahol a húzókézben tartalék nyilakat ábrázolnak. E megfigyeléssel egybevág, hogy lényegében az íjászati traktátusok sem tárgyalják e kérdést, jóllehet a legapróbb részleteknek is komoly figyelmet szentelnek. Mindez arra utalhat, hogy e technika nem tartozott az általánosan elterjedt lövésmódok közé.

⁴ IV. Kilidzs Arszlán (1248–1265), rúmi szeldzsuk uralkodó.

Ábrázolások

I.

Relief az Öt Dinasztia idejéből (907–979, Észak-Kína, Shaanxi tartomány).

http://www.atarn.org/letters/ltr_mar04.htm

II.
Relief egy sírépítményből, az Északi Szung dinasztia (960–1127) idejéből.
http://www.atarn.org/letters/ltr_mar04.htm

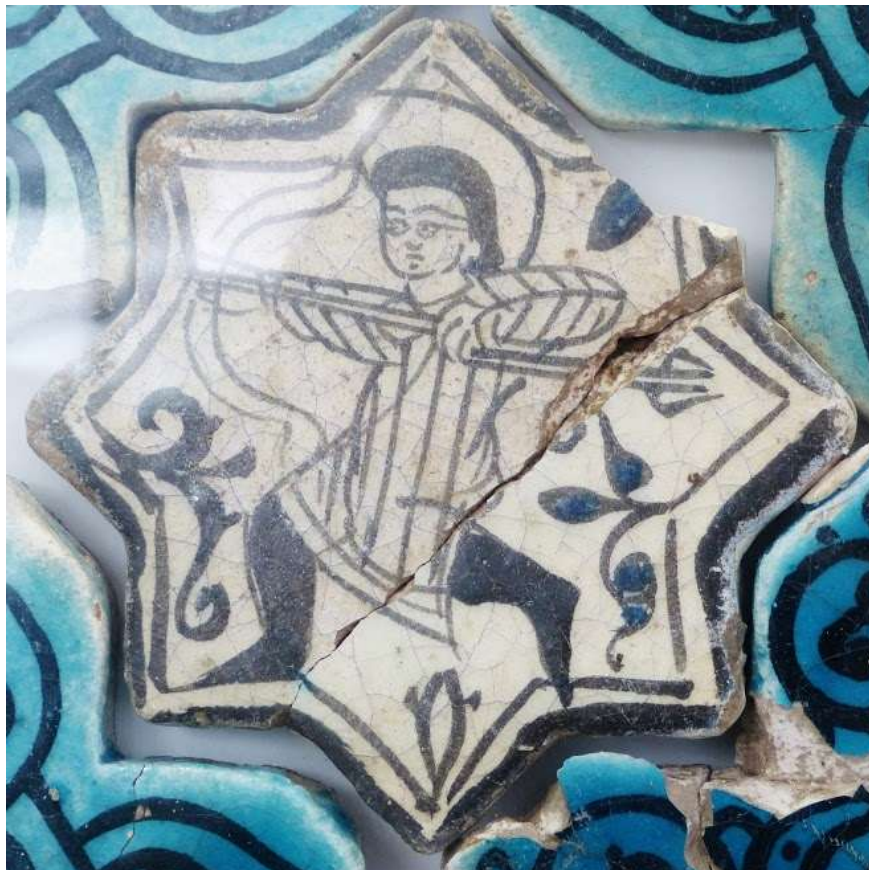

III.
Tál részlete, Irán, 13. század első fele.
Freer Gallery of Art, Washington.
<http://cujah.org/19/>

IV.
Csempe a kubádábádi palotából (Törökország, a beyşehir-i tó partján). 1236
körül.

Karatay Medresesi Çini Eserler Müzesi, Konya.
<https://hu.pinterest.com/pin/571675746422250515/>

V.

IV. Kilidzs Arszlán (1248–1265), rúmi (anatóliai) szeldzsuk uralkodó
ezüstpénze

<http://www.zeno.ru/showgallery.php?cat=2322>

VI.

Manuel Panselenos: Szent Demeter. Protato-templom, Karyes, Athosz-
hegy, 1290 körül.

<https://hu.pinterest.com/pin/561331541029641326/>

VII.

Szent Demeter-ábrázolás, elefántcsont-faragvány, Balkán, 14. század.

Párizs, Musée du Louvre

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/61/Icon_Saint_Demetrios_Louvre_OA11219.jpg

VIII.

Szent László-freskó részlete. Kakaslomnic, Alexandriai Szent Katalin-templom. 1420-as évek.

<http://www.naput.hupont.hu/23/akhilleusz-ina-vagy-a-kun-labszara>

IX.

Szent Decsan-freskó. Velučé, Szerbia. 14. század vége.

http://www.atarn.org/letters/letr_jun04/ratnik6.jpg

X.

Szent Merkuriusz-freskó. Manaszija Kolostor, Szerbia, 15. század.

<http://manasija.rs/church-of-the-holy-trinity/frescoes/?lang=en>

XI.
Japán tradicionális íjászat

